
Recht en geestelijke gezondheidszorg

DEONTOLOGIE EN DE SAMENWERKING MET POLITIE, RIJKSWACHT EN JUSTITIE BINNEN EEN CENTRUM VOOR GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG

Er waait een sterke juridische wind door het hulpverleningslandschap. Als ambulant centrum voor geestelijke gezondheidszorg 'moeten' we enerzijds meer én gericht werken met justitiecliënteel dat onder voorwaarden wordt vrijgelaten en onze behandeling verantwoordt met rapporten of verslagen. Anderzijds loopt ons cliënteel – wegens haar verslavingsproblematiek (vooral de illegale druggebruikers) – meer risico om met politie, rijkswacht en justitie geconfronteerd te worden. Hoe proberen wij als Centrum voor Alcohol- en andere Drugproblemen deze druk van buiten uit in te passen in onze vertrouwensrelatie met de cliënt en ons beroepsgeheim?

1. Inleiding

Ons cliëntpubliek (illegale drugs, alcohol, medicatie, gokken) is niet het gemakkelijkste. De verslaving, vaak gecombineerd met onderliggende psychiatrische stoornissen, maakt cliënten in hun gedrag soms onvoorspelbaar, gevaarlijk of agressief. Langs de andere kant zijn ze erg gevoelig voor de manier waarop ze benaderd en aangesproken worden. Door hun situatie hebben ze vaak het gevoel gecontroleerd te worden, niet alleen door familie en hulpverleners, maar ook door andere maatschappelijke voorzieningen (OCMW, ziekenfonds) én door politionele diensten. Dit geldt zeker niet alleen voor illegale druggebruikers, maar ook voor mensen met alcoholproblemen.

Zonder in detail te treden over de wettelijke contexten¹ van het beroepsgeheim, kunnen we ervan uitgaan dat we als hulpverleners gebonden zijn aan het beroepsgeheim, dat als artikel 458 opgenomen is in het Strafwetboek:

'Geneesheren, heelkundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hen zijn toevertrouwd, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met een gevangenisstraf van 8 dagen tot 6 maanden en met geldboeten van 100 tot 500 frank.'

Het beroepsgeheim omvat de **zwijgplicht** (de hulpverlener moet zwijgen tegen anderen over hetgeen hem in de uitoefening van zijn beroep bekend is geworden, met uitzondering van de cliënt zelf en de rechter) en het **verschoningsrecht** (de hulpverlener kan zich ten opzichte van de rechter verschonen om vragen te beantwoorden in een juridische procedure). Het **gedeeld beroepsgeheim** is van toepassing wanneer je als hulpverlener informatie doorkrijgt uit gesprekken die gedekt zijn door het beroepsgeheim. Het beroepsgeheim is dan in principe geschonden.

Artikel 458 van het Strafwetboek geeft aanleiding tot uiteenlopende juridische interpretaties. De beroepen die onder het beroepsgeheim vallen worden niet allemaal geëxpliciteerd, maar maatschappelijk werkers, psychologen... vallen er ook onder, omdat het vertrouwensberoepen zijn. De deontologische codes van andere organisaties, zoals de Orde der Geneesheren en de Psychologen, zijn daarom van belang. Alhoewel zij niet juridisch bindend zijn, zijn ze wel richtinggevend.

Wanneer we de strafrechtelijke bepalingen rond beroepsgeheim zeer strikt hanteren, dan is samenwerking met andere maatschappelijke voorzieningen, en zeker met politie en justitie, onmogelijk. In de praktijk zoeken wij manieren om met deze wettelijke bepalingen zo nauwkeurig mogelijk om te gaan, rekening houdend met ons doelpubliek en de noodzaak van samen te werken met andere maatschappelijke voorzieningen. De complexiteit van de verslavingsproblematiek vereist immers een aanpak op meerdere terreinen.

We staan eerst stil bij de samenwerking met politie en rijkswacht. Daarna belichten we onze afspraken met justitiële diensten.

1. Ik beschik over de nodige informatie voor de geïnteresseerden.

2. Politie en rijkswacht: 5 verhalen (de namen van de cliënten zijn gefingeerd)

Ahmed en Ronny

In heel Limburg worden methadonverstrekkingen georganiseerd. Op bepaalde uren, meestal rond de middag en in de vroege avond, komen heroïne-verslaafden hun dagelijkse dosis methadon halen bij een centraal verstrekkingpunt. Gemiddeld komen dan zo'n tien gebruikers per verstrekking langs. Het is dinsdagmorgen 11 uur. We bevinden ons in het Projectencentrum in Maasmechelen. De verpleger is al gearriveerd, de tweede verstrekker ook. De jongens komen een voor een binnendrupelen. Voor het gebouw is een grote parkeerplaats, waar de andere mensen die in hetzelfde gebouw werken hun auto plaatsen. Er is een afen aan gerij van auto's: sommige gebruikers komen samen, anderen worden afgezet en opgewacht door niet-methadonklanten. De laatste tijd staan er gebruikers, naar we veronderstellen, mooi te wachten in hun auto tot Ahmed en Ronny naar buiten komen. Maar ook Karin en Pascal lopen rond het gebouw te cirkelen. Soms komen ze zelfs naar beneden, naar het verstrekkinglokaal, om te checken of 'iemand' er is of niet. In principe hebben zij daar niks te zoeken. De tweede verstrekker spreekt Karin en Pascal aan; hij vraagt hen te verdwijnen van de parkeerplaats. Na twee keer aandringen, blijven ze rondcirkelen. Ook de auto met 'vreemde' gebruikers (niet uit Maasmechelen) reageert niet op de verwittigingen. Recent werden de gedragsregels buiten en binnen het verstrekkinglokaal aangescherpt. Wanneer wij vermoeden dat er gedeald wordt, wordt de politie gewaarschuwd. Waarom zouden deze mensen buiten staan wachten? Maasmechelen is groot genoeg om elders afspraken te maken... En we hebben voorheen signalen opgevangen van de gasten zelf, maar ook van collega's, dat er handel wordt gedreven. Het is nu het moment van de waarheid (we hebben nooit eerder de politie gebeld). Ik bel de politie, het is 10 voor 12. Om 12 uur is de verstrekking afgelopen. Ik vraag hen te komen patrouilleren, als het kan nog vóór 12 uur. De politie geeft hieraan gevolg. We praten kort over de overlast tijdens verstrekkingsmomenten. Ze vragen naar namen van dealers, maar die geef ik (uiteraard) niet. We spreken af dat er een overleg georganiseerd wordt met de politiecommissaris om rond dit soort gebeurtenissen afspraken te maken.

Jef

Jef is overleden. Hij heeft een tijdje in De Schuilplaats gewoond (besluit wonen). Er is in eerste instantie geen familie te vinden van Jef. De rijkswacht neemt contact op met De Schuilplaats, met de vraag of zij niet over adressen van familieleden beschikken, zodat die verwittigd kunnen worden. Na intern overleg wordt besloten deze gegevens door te geven.

Birgit

Ik bel, puur toevallig, mijn cliënte Birgit op. Ik hoor aan haar dat er iets aan de hand is en dat ze niet veel kan zeggen. Omdat ik ze al lang ken, weet ik dat ze op dit moment een relatie heeft met een jongeman, die erg agressief kan zijn, vooral wanneer hij gedronken heeft. Op basis van haar verhalen vermoed ik dat deze man psychopatisch is en erg gevaarlijk uit de hoek kan komen. Ik pols voorzichtig of haar angst te maken heeft met de aanwezigheid van Gert. Dat klopt. Ik vraag haar of ze zich bedreigd voelt. Opnieuw een ja. Ik vraag of ik moet langskomen. Dat beaamt ze. Nadat ik de telefoon heb neergelegd, begin ik te denken: deze man is onvoorspelbaar, gevaarlijk waarschijnlijk, kan ik daar wel alleen naartoe? De straathoekwerkster is op dat moment in de buurt en we overleggen. Zij stelt voor de politie in te schakelen. Maar, we kunnen er toch niet zomaar de politie op afsturen? We spreken af dat ik eerst mijn cliënte bel om haar toestemming te vragen. Gelukkig neemt Birgit op. Dat de politie ook komt, is oké. Ik bel de politie en spreek af dat ik, samen met de straathoekwerkster, op de politie zal wachten voor de deur. Uiteindelijk komt één politieagent. De straathoekwerkster gaat terug naar haar kantoor en ik wandel met de agent naar Birgit. Gert is inderdaad dronken en Birgit in alle staten, doodsbang. De politie vraagt Gert het huis te verlaten, wat hij na veel dralen doet. De agent geeft daarna aan Birgit de raad straatverbod aan te vragen, want dit is niet de eerste keer dat dit gebeurt bij haar. De volgende dag gaan we samen naar de politie om dit te bespreken en te kijken welke stappen zij moet ondernemen.

Paul

Het gebeurt regelmatig dat politie of rijkswacht een van onze collega's belt voor consult over iemand. Bijvoorbeeld over Paul, een man met een alcoholprobleem, die onder invloed herhaaldelijk verkeersongevallen veroorzaakt. De politie wil daar graag over overleggen met de betrokken

hulpverlener. De hulpverlener houdt dit even af: eerst checkt hij bij Paul of de politie inderdaad door hemzelf op de hoogte was gesteld over de CAD-contacten en of hij akkoord is dat er een overleg plaatsvindt. Paul geeft zijn toestemming en Liesbeth, de hulpverlener, overlegt telefonisch met de politie. Ze bespreken welke interventies de politie al gedaan heeft en welke effecten die hadden. Ze staan ook stil bij de rol van de politie en van de hulpverlening, hoe verschillend die wel is en welke beperkingen beide diensten hebben in hun werking. Ze bekijken hoe de politie haar beperkingen maximaal kan benutten. Het resultaat hiervan is dat Paul kordaat wordt aangepakt door de politie en dat hij dit als positief ervaart. Zo wordt hij geconfronteerd met de maatschappelijke en juridische realiteit van te veel alcohol. Bij zijn hulpverlener kan Paul terecht voor de psychologische realiteit.

Politie X

Er blijkt heel wat wrevel te zijn bij een politiekorps over de werking van het CAD. Dit berust vooral op misvattingen over en verkeerde verwachtingen naar het CAD. Een collega spreekt af met de commissaris om het een en ander recht te zetten. En toen kwam de aap uit de mouw: de politie dacht dat wij namen van cliënten uitwisselden met andere diensten, als een soort 'preventie-activiteit'... Het bespreken van de rol en taken van zowel politie als CAD resulteerde in een vlottere samenwerking. De mogelijkheid van therapeutisch advies werd toegelicht.

Deze verhalen zijn voorbeelden van samenwerkingsvarianten met politiediensten. We hebben ze onderverdeeld in:

1. structureel overleg
2. ondersteuning
3. gerichte interventie
3. complementaire samenwerking
4. doorverwijzingen en cliëntoverleg

Er kan discussie zijn of de ene categorie de andere soms niet overlapt. Dat is ook zo. Het onderscheid is vooral praktisch om de samenwerking te kunnen toelichten. Anderzijds zijn soms meerdere aspecten herkenbaar in een of ander voorbeeld van samenwerking (b.v. methadon).

2.1. STRUCTUREEL OVERLEG (POLITIE X)

Het is nodig om met politiediensten te overleggen over elkaars taken en de wederzijdse verwachtingen.

Het straathoekwerkteam stelt zichzelf voor aan politie, wijkagenten en preventiediensten in de verschillende gemeenten waar zij werkzaam zijn.

Omdat structureel overleg in algemene termen plaatsvindt, is er minder risico dat het beroepsgeheim in gevaar komt. Van het moment dat de andere partij gegevens begint te vragen over cliënten (en overleg rond methadonverstrekkingsspraken leent zich daar uitstekend toe), moeten we op onze hoede zijn en de deontologische regels volgen.

2.2. ONDERSTEUNING (AHMED EN RONNY)

Van ondersteuning spreken we wanneer wij een politiedienst vragen om de hulpverlening zoals gewenst te laten verlopen of wanneer de politiedienst onze tussenkomst vraagt in een bepaalde situatie. Dit leunt erg aan bij complementaire samenwerking. We steunen elkaar in het uitvoeren van het werk; één dienst staat daarbij centraal.

Er is een duidelijke afspraak met politiediensten dat de methadonverstrekkingplaats een neutrale zone is tijdens verstrekkingsmomenten. Dit betekent niet dat het een vrije zone wordt voor dealen en gebruiken. Op onze vraag wacht politie of rijkswacht geen cliënten op, voert geen verhoren uit e.d. tijdens deze momenten. In principe is de aanwezigheid van politie dan niet gewenst (ondersteuning door afwezigheid).

Na een huisbezoek aan een cliënt (van een collega) die met ernstige zelfmoordgedachten speelt, vraagt de hulpverlener bijstand van de politie. Zij zullen regelmatig langs het huis van deze man rijden om te controleren of alles nog in orde is.

In deze situaties werken we vanuit een basishouding van respect voor en vertrouwen in ieders opdracht en werkwijze. Wij laten de politie hun job doen. Plaatselijke contacten zijn hierbij van grote waarde! Meestal stellen zich in deze omstandigheden geen problemen in verband met het beroepsgeheim. De bemiddelende rol van de hulpverlener, als degene die een gebeurtenis meer in zijn context kan plaatsen bijvoorbeeld, wordt geaccepteerd.

2.3. GERICHTE INTERVENTIE (BIRGIT)

Een gerichte interventie is een expliciete vraag van het CAD/MSOC/SCHUILPLAATS naar een snelle tussenkomst van een politiedienst. Dit is meestal naar aanleiding van een gevaarsituatie voor of door een cliënt zelf of voor de hulpverlener.

Bij agressie tijdens een verstrekkingsmoment (na weigering van de methadon omdat cliënt te laat arriveerde) resulteerde de inschakeling van de politie Genk in een snelle tussenkomst, met opmaak van PV. Cliënten zijn van deze afspraken op de hoogte, maar op het moment dat de beslissing tot interventie genomen wordt - door minstens twee hulpverleners - wordt de betrokken cliënt hiervan ook verwittigd.

Er schuilt gevaar wanneer een hulpverlener ondervraagd wordt over een gebeurtenis zoals een verdacht overlijden. De hulpverlener moet zich aan de feiten houden (feiten die voor iedereen zichtbaar zijn, b.v. onder invloed zijn, vallen niet onder het beroepsgeheim) en verder niet uitwijken over de voorgeschiedenis van de cliënt, welke producten hij gebruikt en dergelijke.

2.4. COMPLEMENTAIRE SAMENWERKING (JEF)

Bij complementaire samenwerking wordt rekening gehouden met de specifieke opdrachten van de partner en wordt op elkaar een beroep gedaan om het eigen werk goed te kunnen uitvoeren. Je kan spreken van een constructieve samenwerking **in het voordeel van de cliënten.** (Dit ligt in het vaarwater van ondersteuning.)

Het straathoekwerkteam werkt niet samen met de politiediensten. Binnen het kader van deze specifieke hulpverlening is dat niet mogelijk. Wanneer bijvoorbeeld gasten worden opgepakt, maken zij deel uit van de groep en ondergaan mee het hele proces. Dit wekt vertrouwen bij de gasten. De straathoekwerkers zullen de politiediensten ook niet tegenwerken.

Cliënte is op gesprek bij zijn hulpverlener, maar wordt bij de gerechtelijke politie verwacht. Hij vreest het afgesproken uur niet te halen. Hij vraagt advies van de hulpverlener. Uitzonderlijk vraagt de hulpverlener aan de inspecteur om naar het CAD te komen om deze cliënt te ondervragen. Cliënt wilde beide afspraken niet ontlopen en ging akkoord met deze oplossing.

Therapeutisch advies is een apart voorbeeld van deze samenwerking.

Sinds midden juli '98 jaar werd dit systeem geformaliseerd voor de hele provincie Limburg. Het kan worden beschouwd als een alternatieve maatregel, met inschakeling van politie en rijkswacht en onder de verantwoordelijkheid van de parketten van Tongeren en Hasselt.

Het therapeutisch advies is een onderdeel van het PV dat opgemaakt wordt wanneer bij controle of oproep blijkt dat de betrokkene problematisch (illegale) drugs gebruikt of zich bezighoudt met detailverkoop om eigen gebruik te bekostigen. De betrokkene wordt voor therapeutisch advies doorgestuurd naar een ambulante of residentiële verslavingscentrum of naar een huisarts. Zij nemen de taak op zich om na minstens drie gesprekken een advies te adviseren over de noodzaak aan verdere hulpverlening of niet, zonder de inhoud van de gesprekken weer te geven. Na zes maanden volgt een follow-upgesprek, waarin de afgelopen periode en de huidige situatie beoordeeld wordt.

De parketmagistraat beslist over de afhandeling van het PV en of er rekening gehouden wordt met het therapeutisch advies. Deze procedure geeft aan de betrokkene niet de garantie dat hij niet verder vervolgd of bestraft zal worden.

Van alle documenten die opgestuurd worden, krijgt de cliënt een kopie. De richtlijnen en afspraken die gelden tijdens de begeleiding door het CAD/MSOC werden ook op papier gezet en meegegeven aan de cliënt. Ervaring leert dat cliënten soms niet beseffen dat ze een contract getekend hebben en dat het niet naleven ervan consequenties heeft.

Bij dit soort van samenwerking is de verstandhouding tussen ons centrum en de politiele diensten goed te noemen. Het risico bestaat dat we in die prettige sfeer te veel vertellen over cliënten (bijvoorbeeld bij telefonische contacten), zeker in gevaarsituaties (vermissing). In principe mogen we enkel relevante gegevens verstrekken.

2.5. DOORVERWIJZINGEN EN CLIËNTGERICHT OVERLEG (PAUL)

Er zijn politiediensten in welbepaalde gemeenten die erg snel doorverwijzen naar het CAD/MSOC wanneer er sprake is van gebruik of misbruik van producten. Vaak gaat het om jongeren (minderjarigen) en hun ouders. Dit gebeurt op vrijwillige basis. In andere gevallen wordt er advies gevraagd rond de aanpak van een bepaald probleem. Dan geven we consult, zoals aan andere diensten.

Wanneer er doorverwezen wordt, meestal telefonisch, wordt er door een politiedienst soms naar feedback gevraagd. Het enige wat wij dan doorgeven is of de mensen op de afspraak gekomen zijn of niet en eventueel welk vervolg we eraan geven. Dit gebeurt altijd na overleg met de cliënten. Die hebben er gewoonlijk geen bezwaar

tegen. Voor de politiedienst is dit ook voldoende. Er zijn namelijk agenten of rijkswachters die zulke zaken strikt opvolgen.

Wanneer een politiedienst ons contacteert uit bezorgdheid over bepaalde mensen, proberen we hun rol als bemiddelaar te benadrukken om eventueel een contact tot stand te brengen met de hulpverlening. We proberen steeds de ernst van de situatie goed in te schatten, vooraleer we ingaan op hun vraag 'om eens langs te gaan'. Dit doen we in principe alleen wanneer de betrokkenen van onze komst verwittigd werden en hiermee ook akkoord zijn.

Algemene consultvragen hebben meestal betrekking op mensen die we niet kennen. Cliëntspecifieke vragen eisen van ons voorzichtigheid. Soms is het namelijk niet mogelijk of niet aangewezen om cliënten toestemming te vragen voor overleg.

2.6. VERVELENDE EN MOEILIJKE SITUATIES

Natuurlijk loopt niet alles van een leien dakje! Gelukkig loopt de samenwerking met de politiediensten relatief goed, al zijn er wel verschillen naargelang gemeente.

Toch horen we van de politiediensten regelmatig kritiek op onze hantering van het beroepsgeheim. Zij vinden dat zij ook beroepsgeheim hebben en wij dat dus zonder moeite kunnen delen. Ze gaan ervan uit dat het onze hetzelfde inhoudt als het hunne. Of ze vinden dat wij veel te strikt zijn, dat wij cliënten 'beschermen'.

Tijdens telefonisch overleg met een politiedienst gebeurt het dat zij ons ongevraagd informatie geven over een cliënt, bijvoorbeeld over herval, geweld, delicten. Hierop reageren als hulpverlener is moeilijk. In principe kunnen wij niets met deze informatie doen wanneer ze niet uit de eerste hand komt (van de cliënt zelf). Wanneer zo'n gesprek plaatsvindt in de aanwezigheid van de cliënt, dan kan die onze reactie op dit 'nieuws' ook niet horen... Het is hopelijk later wel bespreekbaar, maar ondertussen is de vertrouwensrelatie misschien al geschaad. Informatie is voor ons niet altijd therapeutisch relevant.

Niet zelden wordt ons een lijst gevraagd van methadoncliënten of een bevestiging dat wij met bepaalde mensen cliënten contact hebben. Dit kan in het kader van ons beroepsgeheim absoluut niet. Meestal vertellen we de cliënt wel wie er achter hem of haar gevraagd heeft, of dat ze gezocht worden, of dat er een gevangenisbriefje klaarligt op het politiekantoor.

Het eisend gedrag van politiediensten ervaren wij als vervelend. Een onmiddellijke en persoonlijke interventie is niet altijd even effectief, zeker niet wanneer we de persoon niet kennen of duidelijk onder invloed is, agressief misschien, en weinig meekrijgt van onze goedbedoelde babbel. En het sluit niet aan bij onze manier van werken. De politiediensten verwachten van ons soms een veel kordater en repressiever optreden dan dat 'softe' gedoe. Wij respecteren het tempo en de hulpvraag van de cliënt en van zijn omgeving.

Deze knelpunten hebben vooral betrekking op het vissen naar extra of nieuwe informatie over (ex-)cliënten van ons. Maar, wij hebben het recht en ook de plicht informatie over een cliënt te weigeren wanneer politie ernaar vraagt. We kunnen ons voorstellen dat onze koppige bescherming van informatie overkomt als onwil. Ook de dubbele rol van politie en rijkswacht zorgt voor verwarring.

3. Justitie

De samenwerking met justitie verloopt heel anders dan met de politiediensten. Zij verloopt op een meer gestructureerde manier en vooral via rapportages. We bedoelen hier probatiediensten, diensten voor V.O.V. (Vrijheid onder Voorwaarden) en V.I. (Voorwaardelijke Invrijheidstelling), strafbemiddelingsdiensten.

Het CAD hanteerde tot voor kort een soort puntensysteem, waarin samen met de cliënt de begeleidingsdoelstellingen geformuleerd werden en een bepaald aantal punten toegewezen kregen. Zonder de inhoud van de begeleidingsgesprekken weer te geven, werd aan de justitiële dienst het totaal aantal punten per maand overgemaakt, met een kwalitatieve beoordeling (goed, minder goed, slecht). Het nakomen van de afspraken werd wel expliciet vermeld.

Dit systeem functioneerde enkele jaren, maar stootte op heel wat weerstand bij bepaalde justitiële hulpverleners. Het (in hun ogen) te strikt toepassen van het beroepsgeheim werkte in het nadeel van de cliënten: de justitiële dienst beschikte over te weinig informatie over het naleven van de voorwaarden en de evolutie van de cliënt om hem/haar fatsoenlijk te kunnen verdedigen voor de commissie. Door de overbelasting van deze diensten kunnen zij onmogelijk elke cliënt wekelijks opvolgen. Als gevolg hiervan zijn zij meer aangewezen op andere hulpverleners. Tege-

lijktijd leek het erop (in onze ogen) dat wij belast werden met de sociale controle.

Dit vertroebelde zodanig de relatie met justitie, dat wij samen met hen gezocht hebben naar een andere manier van samenwerken en rapportage. Onze deontologische houding is terug te vinden in die afspraken.

In (alternatieve) gerechtelijke statuten zoals V.I., V.O.V., probatie en strafbemiddeling is niet duidelijk bepaald van wie verslaggeving over de naleving van de opgelegde voorwaarden verwacht wordt.² Strikt genomen mag de hulpverlener **enkel formele** en geen inhoudelijke **informatie** doorgeven. Als wij het beroepsgeheim in die zin interpreteren, dan is samenwerking met justitie uitgesloten. Een recente bevraging bij centra voor verslavingszorg rond deze thematiek geeft aan dat dit ook elders zo ervaren wordt. Enige flexibiliteit is nodig én mogelijk, ook binnen het wettelijke kader van het beroepsgeheim:

- We proberen reeds in de gevangenis afspraken te maken met cliënt en justitiële hulpverlener rond de begeleiding na de vrijlating. Dit werkt de duidelijkheid voor en de betrokkenheid van de cliënt in de hand. Wanneer de begeleiding effectief start, worden de afspraken en procedures tussen C.A.D./M.S.O.C. en justitie uitgelegd aan de cliënt en meegegeven op papier. De cliënt ondertekent dit. Een belangrijk element in deze afspraken is dat de cliënt akkoord gaat met verslaggeving aan justitie en alles ondertekent vooraleer het onze deur uitgaat.

- Aanmelding van een cliënt wordt met een standaardbrief gemeld aan justitie. Wanneer iemand spontaan komt, wordt justitie op de hoogte gebracht *na akkoord* van de cliënt. Contactpersoon is diegene die met de sociale controle belast is.

- We verwachten ook dat justitie ons officieel op de hoogte stelt van een doorverwijzing.

- Na drie begeleidingsgesprekken (de ambulante begeleiding loopt dan al) wordt een algemeen begeleidingsplan opgemaakt, met daarin begeleidingsdoelstellingen. Dit wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de cliënt en door hem *ondertekend* vooraleer het verstuurd wordt naar justitie.

- Over het verloop van de begeleiding wordt driemaandelijks en schriftelijk gerapporteerd door de hulpverlener, in functie van de begeleidingsdoelstellingen. Er wordt vermeld of cliënt zich aan zijn afspraken houdt en wanneer hij op ge-

sprek geweest is. Opmerkelijke veranderingen of aandachtspunten kunnen vermeld worden. De nadruk ligt op de positieve inspanningen van de cliënt en zijn algemeen functioneren. Strafbare feiten worden niet gemeld. Over de inhoud van de gesprekken wordt verder niets vrijgegeven (b.v. ook niet over herval). We hoeden ons ervoor om een formele evaluatie te maken van de cliënt, maar uiteraard wordt dit wel in die zin geïnterpreteerd door de lezer. Belangrijk is dat cliënt volledig betrokken wordt in dit proces: de inhoud wordt gezamenlijk besproken en eens het op papier staat, door hem nagelezen. Pas wanneer hij een handtekening gezet heeft, wordt het verstuurd naar de betrokken justitiële dienst.

- We hebben ook in de mogelijkheid voorzien dat er een formeel overleg georganiseerd wordt (op vraag van justitie) met cliënt, CAD/MSOC en b.v. de probatieassistent. Daarin kunnen afspraken gemaakt worden. De cliënt wordt de mogelijkheid geboden iets over zijn situatie te vertellen, met ondersteuning van de hulpverlener. Deze gesprekken worden door ons voorbereid met de cliënt. Het accent van deze formele bijeenkomst ligt eerder op strategiebepaling. Andere gegevens vindt de justitiële dienst terug in het evolutieverlag.

- Sinds we dit afgesproken hebben met de justitiële diensten, wordt er systematisch gebruik van gemaakt. Onze indruk is dat dit de verstandhouding tussen cliënt en justitie verbetert.

- We proberen als hulpverlener kort op de bal te spelen (op vraag van de justitiële hulpverlener), in die zin dat wanneer een cliënt zijn afspraken niet nakomt (en binnen een bepaalde termijn niets van zich heeft laten horen) justitie met een standaardbrief verwittigd wordt. De justitiële dienst is dan in staat om onmiddellijk te reageren.

- Deze afspraken hebben we ook voor cliënten zo duidelijk mogelijk op papier gezet. Dit om misverstanden en discussies te vermijden.

- Telefonische contacten met justitiële hulpverleners proberen we te beperken, bijvoorbeeld in dringende gevallen of bij bijzondere omstandigheden. Hier is de valkuil dat je door de vragen van de V.I.-assistent toch meer zegt dan bedoeld. We zijn ervan overtuigd dat door de formele verslaggeving en overlegmomenten dit soort contacten niet of slechts uitzonderlijk nodig zijn.

Door intern dezelfde afspraken te hanteren en ook extern met verschillende diensten dezelfde procedures te volgen, kunnen we ons veel strikter houden aan het beroepsgeheim. Er is minder verwarring, iedereen kan terugvallen op algemene richt-

2. Bij internering is dit wettelijk geregeld.

lijnen. De tegenpartij en de cliënten weten nu wat ze van ons kunnen verwachten en wat niet.

Door intern iemand aan te stellen die verantwoordelijk is voor het justitiële beleid, dus niet alleen voor de contacten met justitiële instanties, maar vooral voor de manier waarop wij informatie doorgeven over cliënten, vermijden we dat het beroepsgeheim te individueel wordt ingevuld door de hulpverleners.

Er zijn nog andere organisaties bezig met het thema justitie-hulpverlening-deontologie-communicatie met justitie: Overlegplatform Vlaams-Brabant, VAD, SODA. Andere instellingen binnen de verslavingszorg werken er intern aan.

4. Besluit

De samenwerking met politie en rijkswacht kent verscheidene varianten. Elke variant vereist een correcte opstelling wat het beroepsgeheim betreft, ook al werkt dat soms nadelig voor de relatie met de politiele diensten.

De mate waarin de cliënt participeert aan de informatie-uitwisseling tussen behandelend centrum en justitiële instantie is een belangrijk element. Dit is geen alibi voor de hulpverlener om zomaar informatie door te geven. Hij moet erover blijven waken dat het beroepsgeheim gerespecteerd wordt en moet de cliënt daarin ook beschermen.

Door de cliënt meer te betrekken in dit aspect van zijn begeleiding, doen we een beroep op zijn verantwoordelijkheid en maken we hem minder afhankelijk van de hulpverlening.

De ervaring leert ons dat samenwerken met politiediensten en justitie zeker mogelijk is wanneer het gaat om mensen met verslavingsproblemen. Het vraagt afstemmen en zoeken naar de beste manier van 'samenwerken', waarin beide partijen zich niet beknot voelen in de uitoefening van hun job door de andere. Dit proces vraagt herhaaldelijke, actieve inspanningen van hulpverleningsorganisaties naar politiele en gerechtelijke instanties. Onze ervaring is dat ook bij hen de nood leeft aan samenwerking. Vragen vanuit deze diensten moeten serieus genomen worden en niet onmiddellijk afgeketst als onmogelijk onder de paraplu van het beroepsgeheim.

Veerle POELS
C.A.D. Maasland

Coördinator justitieteam CAD/MSOC Limburg

Deskundigenonderzoek

1. Een tweede standpunt van het arbitragehof over het deskundigenonderzoek

In een arrest van 30 april 1997 sprak het Arbitragehof zich uit over het contradictoir gehalte van het deskundigenonderzoek tijdens het onderzoek ter terechtzitting. Volgens het Arbitragehof is het verschil tussen het deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken en strafzaken in dat eindstadium niet meer verantwoord, daar er voor de burgerlijke partij identiek dezelfde belangen op het spel staan.¹ De waarborgen van de artikelen 962-991 van het Gerechtelijk Wetboek zouden daarom moeten worden ingebracht in het deskundigenonderzoek bevolen door het vonnisgerecht, mits de pijlers van het strafproces overeind blijven. Of dit arrest consequenties had voor het vooronderzoek in strafzaken was echter niet geheel duidelijk.²

In een arrest van 24 juni 1998 heeft het Arbitragehof ook de organisatie van het deskundigenonderzoek tijdens de voorbereidende fase van het strafproces beoordeeld.³ De prejudiciële vraag luidde of de regels over het deskundigenonderzoek in burgerlijke zaken (art. 962-991 Ger.W.) ook niet van toepassing zijn tijdens het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek. Voor het Hof gaat het niet op de openheid van het deskundigenonderzoek tijdens het onderzoek ter terechtzitting aan te grijpen om de partijen reeds tijdens het vooronderzoek bij deze onderzoeksdaad te betrekken, daar deze voorbereidende fase een geheim karakter heeft. De geringe transparantie van het vooronderzoek steunt volgens het Arbitragehof op aanvaardbare uitgangsprincipes, nl. het vermoeden van onschuld en de efficiëntie van de opsporing. Teveel openheid tijdens deze fase kan ertoe leiden dat personen onnodig in diskrediet worden gebracht en bewijsmateriaal wordt vernietigd of getuigen worden bedreigd. Verder stelt het Arbitragehof dat het geheim karakter van het deskundigenonderzoek geen hinderpaal vormt voor een eerlijke bewijsvoering. De

1. Arbitragehof, 27 mei 1998, *B.S.*, 15 augustus 1998.

2. A. MASSET, 'L'expertise (enfin) contradictoire?', *J.L.M.B.*, 1997, 790-796; B. DE SMET, 'De afbrokkeling van het geheim karakter van het deskundigenonderzoek', *R.W.* 1988-99, 105-110.

3. Arbitragehof, 24 juni 1998, *B.S.*, 25 september 1998